

Gyakorlatok LMBTQI+ tudatosságnövelő tréningekre

a képzési anyagokat a Q-Learning elnevezésű Erasmus+ Projekt
részeként fejlesztettük ki (2022. december - 2024. május)

A benne szereplő vélemények és állítások a szerző(k) álláspontját tükrözik, és nem
feltétlenül egyeznek meg az Európai Unió vagy az Európai Oktatási és Kulturális
Végrehajtó Ügynökség (EACEA) hivatalos álláspontjával. Sem az Európai Unió, sem az
EACEA nem vonható felelősségre miattuk.

Szerzők:

Alter Emese, Háttér Társaság, Budapest/ HU

Patricia Deutschmann és Barbara Kuss, Rosalila PantherInnen, Graz/ AT

A képzési anyagokat a Q-Learning elnevezésű Erasmus+ projekt részeként fejlesztettük ki, az Európai Unió társfinanszírozásával. (2022. december - 2024. május)+

1	ÜDVÖZÖLJÜK A Q-LEARNING PROJEKTBEN.....	4
1.1	A MUNKATERÜLETEK	5
1.2	AZ OKTATÁS TERÜLETE.....	6
1.2.1	AZ LGBTIQA+ INKLUZIVITÁS ELŐMOZDÍTÁSA: BIZTONSÁGOSABB TEREK KIALAKÍTÁSA AZ ISKOLÁKBAN	6
1.2.2	DISZKRIMINÁCIÓ/MEGFÉLEMLÍTÉS	7
1.2.3	AZ ISKOLA MINT BIZTONSÁGOS TÉR.....	7
1.2.4	SZÖVETSÉGESI TÁMOGATÁS	8
1.2.5	A ZAKLATÁS ÉS A ZAKLATÁS ELLENI KÜZDELEM	9
1.2.6	A TANÁROK ÉS AZ ISKOLAI SZEMÉLYZET KÉPZÉSE	9
1.2.7	LGBTIQA+ INTEGRÁCIÓ A FELNŐTTOKTATÁSBAN	9
1.3	KIKNEK SZÓLNAK EZEK A SPOTLIGHT GYAKORLATOK?	11
1.3.1	A következő gyakorlatok különösen alkalmasak oktatási célokra:..... Fehler! Textmarke nicht definiert.	

1 ÜDVÖZÖLJÜK A Q-LEARNING PROJEKTBEN

Az előttd lévő gyakorlatok a Q-Learning projekt részeként készültek. A queer témák iránti érzékenyítés.

A projekt átfogó célja az volt, hogy információt és ismereteket nyújtson a queer kérdésekkel kapcsolatban, felhívja a figyelmet az LMBTIQA+ emberek előtt álló akadályokra, lebontsa az előítéleteket, és ezáltal elősegítse a sokszínűséget és az integrációt.

Ez a műhelytervek és az adott műhelyekre vonatkozó képzési anyagokat tartalmazó kézikönyv kidolgozásával valósult meg; ajánlások születtek a műhelyek tervezésével, hatókörével és helyszínével kapcsolatban is.

Az anyagokat kortársak, azaz az LMBTIQA+ közösséghez tartozó emberek bevonásával dolgoztuk ki, akik kezdetben saját szemszögükből mondták el, hol találkoztak akadályokkal, később pedig visszajelzést adtak az anyagokról. Emellett létrehoztunk egy irányítóbizottságot is, amely az LMBTIQA+ közösség problémáit szintén ismerő szervezetek képviselőiből állt, akik szintén fontos reflexiós partnerek voltak számunkra.

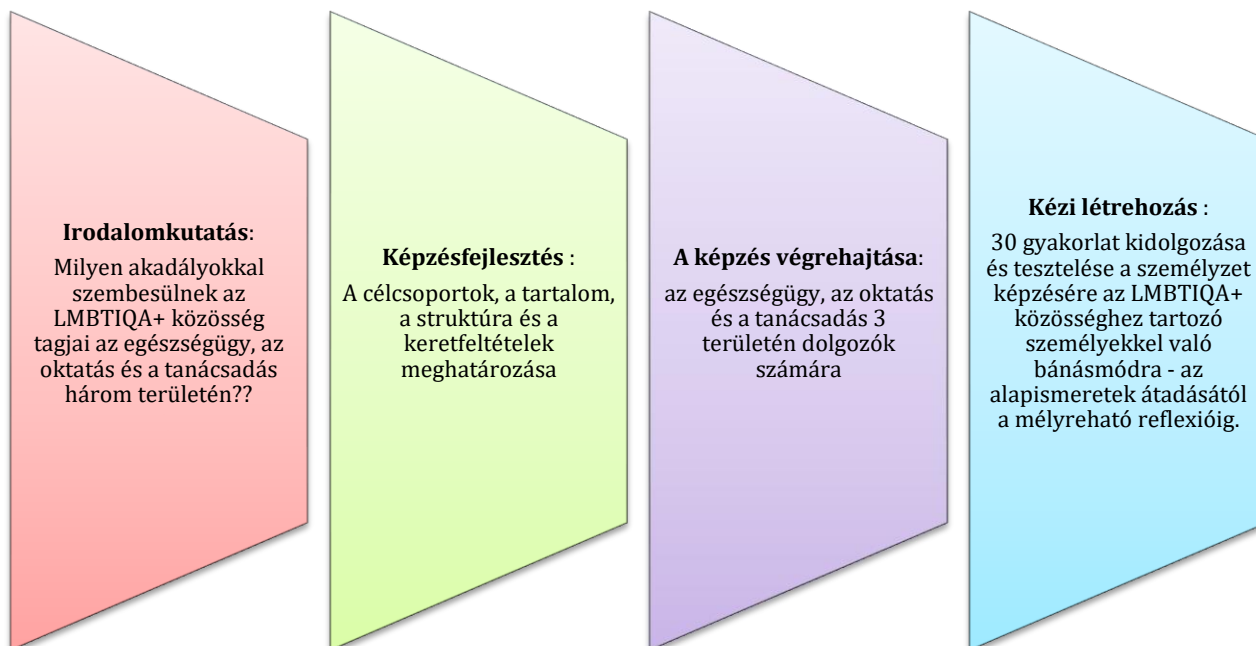
A képzési anyagok egy részét úgynevezett „spotlight-gyakorlatokként” határozták meg: Olyan gyakorlatok, amelyek könnyen beilleszthetők a rendszeres tanórákba, pl. az emberi jogokról a történelemórán.

És ők azok.

A fent említett kézikönyvet különböző PR-tevékenységeken keresztül terjesztették; minden anyag angol, német és magyar nyelven áll rendelkezésre. A projekt elméleti háttérét a 3. fejezetben ismertetjük; itt találja a vonatkozó tényeket és számadatokat. Aki pedig további gyakorlatokra és elméleti ismeretekre vágyik, a kézikönyvet kérheti, a német nyelvű változatot a Rosalia PantherInnen in Österreich (info@homo.at), a magyar nyelvű változatot a Háttér Társaság (hatter@hatter.hu), és mindkét szervezet szívesen elküldi az angol nyelvű változatot is.

A projekt bevezetéseként az alábbiakban összefoglaljuk a vonatkozó lépéseket.

Projektfázisok (munkacsomagok)

Néhány szóra van azonban szükség ahhoz, hogy megmagyarázzuk, miért választottuk ezt a három munkaterületet: az egészségügyet, az oktatást és a tanácsadást. Azért éreztük ezeket olyan fontosnak, mert mindenki számíthat arra, hogy egyszer annyira megbetegszik, hogy orvosi segítségre szorul; mindenki lehorgonyozódik az oktatási rendszerben, és potenciálisan mindenkinek szüksége van életében legalább egyszer tanácsadásra és támogatásra a legkülönbözőbb témákban. Ez fordítva azt jelenti, hogy e három munkaterületen dolgozókat különösen érzékennyé és képzetté kell tenni az LMBTIQA+ emberekkel való bánásmódra, ha le akarjuk bontani a korlátokat, és meg akarjuk erősíteni a queer emberek bizalmát ezekben a szakemberekben.

Így jött létre a projekt: Q-Learning - Érzékenyítő képzés queer témákról.

1.1 A MUNKATERÜLETEK

A munkaterület a szakmai tevékenység egy területét leíró kifejezés. Egy munkaterületen belül nagyon sokféle munkaterület létezik. A munkaterületek sokfélék lehetnek, és az adott szakmai tevékenységtől, valamint természetesen a struktúrától, a tevékenységi körtől, a vállalkozói szellemtől és egyéb tényezőktől is függenek. Azért is választottuk ezt a kifejezést, mert a különböző munkaterületeken különböző szakmák tevékenykednek, amelyek viszont különböző szervezetekben, vállalatoknál vagy önálló vállalkozóként dolgoznak.

Az oktatás területét az alábbiakban részletesebben ismertetjük, mivel ezek a spotlight-gyakorlatok a pedagógusoknak szólnak.

1.2 AZ OKTATÁS TERÜLETE

Az oktatás fogalma magában foglalja a tanítást és az oktatást, különösen a gyermekek, serdülők és fiatal felnőttek iskolai, egyetemi és egyéb (oktatási) intézményekben történő oktatását; a felnőttoktatás ezért természetesen az oktatás területéhez tartozik. Az oktatás területe magában foglalja az iskolai és iskolán kívüli környezet valamennyi szakmai csoportját; az óvodától az iskoláig [az általános iskolától, a középiskolától (pl. gimnázium vagy szakközépiskola) és a szakiskolától] a szakképzésig és az egyetemig; az általános iskolai nevelőktől a tanárokig és az egyetemi oktatókig. Ezen kívül minden olyan tanár és pedagógus, aki olyan felnőtteket tanít, akik iskolai pályafutásuk megszakítása után visszatérnek egy oktatási intézménybe, hogy bővítsék oktatási életrajzukat és új képesítéseket szerezzenek, ebbe a munkaterületbe tartozik.

Különösen az oktatás területén kell ébernek lenni; és ha az ezen a területen dolgozó emberek észreveszik, hogy valakit diszkriminálnak, vagy valakit bántanak, és nem tudják, mit tegyenek, segítséget és támogatást kell kérniük a szakemberektől; mindenesetre cselekedniük kell, és empátiát kell tanúsítaniuk.

1.2.1 AZ LGBTIQ+ INKLUZIVITÁS ELŐMOZDÍTÁSA: BIZTONSÁGOSABB TEREK KIALAKÍTÁSA AZ ISKOLÁKBAN

A négy magyarországi civil szervezet által végzett „Inkluzív terek” felmérés eredményei azt mutatják, hogy a megkérdezett LGBTIQ+ diákok több mint felét zaklatták már verbálisan az iskolában szexuális irányultága miatt, míg a válaszadók 49%-át zaklatták már verbálisan az iskolában nemi kifejezése miatt. A válaszadók 17%-át szexuális irányultága miatt fizikailag is zaklatták az iskolában (pl. meglökték, meghúzták vagy leköpték), míg a válaszadók 9%-át nemi identitása vagy önkifejezése miatt érte hasonló zaklatás. Súlyos fizikai bántalmazás (ütés, rugdosás, bántalmazás) az orientációjuk miatt a válaszadók 8%-át, identitásuk vagy nemi önkifejezésük miatt pedig 5-7%-át érintette. A helyzetet súlyosbítja, hogy a diákok 48%-a arról számolt be, hogy az iskolai személyzet nem avatkozott be a védelmük érdekében, amikor homofób megjegyzéseket tettek rájuk, és az incidensekről beszámoló diákok jelentős része megjegyezte, hogy bár tettek lépéseket, azok nem voltak hatékonyak és nem vezettek eredményre.

Az iskoláskor olyan időszak, amikor sok változással, kihívással és önfelfedezéssel kell megbirkózni. Ahhoz, hogy ezt a folyamatot a lehető legjobban támogassuk, elengedhetetlen, hogy olyan biztonságos helyet teremtsünk, ahol ez a fejlődés végbemehet. Különösen az iskolákban, ahol a gyermekek és fiatalok idejük nagy részét töltik. Ez különösen nehéz időszak lehet a queer emberek számára, ha nem tapasztalják a szükséges elfogadást társaik, az iskolai személyzet vagy akár a családjuk részéről.

1.2.2 DISZKRIMINÁCIÓ/MEGFÉLEMLÍTÉS

Az LMBTIQA+ diákokat még mindig gyakrabban zaklatják (különösen olyan jellemzők miatt, mint a szexuális irányultság, a nemi identitás, a nemi kifejezés és a nemi jellegzetességek), mint a cisz-hetero társaikat. „Minden második LMBTIQA+ válaszadó (54%) tapasztalt már legalább egyszer zaklatást az iskolában” e jellemzőkkel kapcsolatban. Ettől eltekintve az LMBTIQA+ kérdésekkel kapcsolatos információk gyakran nem szerepelnek megfelelően az ország tanterveiben, és ha mégis, akkor gyakran negatív kontextusban vagy negatív szemszögből. A jelentés szerint a válaszadók 53%-a soha nem kapott tájékoztatást a szexuális irányultságról, 73%-a pedig a nemi identitásról és a nemi kifejezésről.

a nemi kifejezéssel és 41% a nemi jellemzők eltéréseivel kapcsolatban. Még ritkább a pozitív reprezentáció, és csak a válaszadók ötöde adta meg, különösen az inter* diákok körében, ahol 78% szinte kizárólag negatív információkat kapott. Ennek ellensúlyozására az LMBTIQA+ kérdésekkel kapcsolatos átfogó oktatás, beleértve a történelmet, az identitásokat és a közösségi kérdéseket is. Ez elősegíti a megértést, az empátiát és az elfogadást a diákok és a személyzet körében. Az LMBTIQA+ témák különböző tantárgyakba való beemelése a társadalom normális részeként, és nem csak a negatívan kapcsolódó témákba, mint például a betegségek, vagy általánosan patologizáló módon.

1.2.3 AZ ISKOLA MINT BIZTONSÁGOS TÉR

A biztonságos tér fogalma olyan teret jelent, ahol az LMBTIQA+ emberek (és más kisebbségi csoportok) a bántalmazástól és zaklatástól való félelem nélkül élhetnek, miközben identitásukban megerősítést és támogatást kapnak. Az iskolákban ez azt jelenti, hogy az osztályterem és általában az iskola olyan teret biztosít, ahol minden diák támogató és elfogadó környezetben tanulhat. Természetesen nem reális ezt 100%-ban biztosítani, de fontos, hogy az iskola törekedjen arra, hogy a lehető legbiztonságosabb és befogadóbb környezetet biztosítsa. A következő lépések segíthetnek abban, hogy az iskola biztonságosabb helyé váljon a diákjai számára :

- Inkluzív tantervek: az LMBTIQA+ szempontok beépítése a tantervbe minden tantárgyban, irodalomban és történelemben, elismerve a queer emberek hozzájárulását és küzdelmeit a történelem során.
- Szövetségesek és támogató személyzet: Ösztönözze az LMBTIQA+ szövetséges klubok létrehozását, és biztosítsa, hogy legyenek olyan alkalmazottak, akik nyíltan támogatják a közösséget és kiállnak mellette.
- Vonja be a szülőket és a gondviselőket: Szervezen workshopokat és kommunikációs csatornákat a szülők és gondviselők felvilágosítására az LMBTIQA+ befogadás fontosságáról és arról, hogyan támogathatják gyermekeiket. Ugyanakkor mindig beszéljen az érintett diákokkal az otthoni helyzetről, és arról, hogy biztonságos-e számukra, mielőtt a szüleik előtt coming outolnának. Ellenkező esetben nagyon nehéz helyzetbe kerülhet egy queer diák, ha szülei/gondviselői nem fogadják el az LMBTIQA+ közösséget.

- Együttműködés a közösségi szervezetekkel: Legyenek partnerek helyi LMBTIQA+ szervezetekkel, hogy az iskolai környezeten túlmutató rendezvényeket, műhelymunkákat és támogató hálózatokat szervezzenek.
- Inkluzív iskolai anyagok: A diákok által igényelt iskolai anyagok, például könyvek felülvizsgálata annak biztosítása érdekében, hogy azok ne sztereotípiákat vagy a hetero-cis-normatív szemszögből történő korlátozott szemléletet tükrözzenek.
- Támogató források: Biztosítson egy jól felszerelt LMBTIQA+ forrásközpontot vagy könyvtárat, hogy a diákok hozzáférjenek olyan könyvekhez, cikkekhez és egyéb forrásokhoz, amelyek a különböző identitásokat ünneplik és elősegítik a megértést.
- Nemek szerint semleges létesítmények: Biztosítson nemsemleges mosdókat és öltözőket, hogy biztonságos és barátságos környezetet teremtsen a transz* és nem konform diákok számára.

1.2.4 SZÖVETSÉGESI TÁMOGATÁS

Az iskolai zaklatás gyakran akkor történik, amikor a tanárok és más iskolai alkalmazottak nincsenek a közelben, hogy közvetlenül beavatkozzanak. Ez még fontosabbá teszi a tanulók közötti szövetség és szociális támogatás erősítését. A „szövetséges” azt jelenti, hogy egy személy vagy csoport olyan kisebbségi csoportot támogat, amelyhez ő maga nem tartozik. Ez történhet úgy, hogy saját magukat vagy másokat oktatnak, vagy felismerik a szóbeli bántalmazást, zaklatást vagy zaklatást, és fellépnek ellene, vagy felszólalnak ellene, vagy beszélnek egy tanárral a történekről. A tanárok azonban az LMBTIQA+ diákok és más kisebbségi csoportok fontos szövetségesei is lehetnek és kell, hogy legyenek. Ezt úgy tehetik meg, hogy empátikusan és megerősítő módon támogatják az LMBTIQA+ diákokat, a queer témákat semleges módon mutatják be, és pozitív ábrázolásokat és példaképeket nyújtanak.

1.2.5 A ZAKLATÁS ÉS A ZAKLATÁS ELLENI KÜZDELEM

- A zéró toleranciapolitika végrehajtása: Egyértelmű és szigorú zaklatásellenes politika bevezetése, amely konkrét iránymutatásokat tartalmaz az LMBTIQA+ diszkriminációval kapcsolatos incidensek kezelésére.
- Jelentési mechanizmusok ösztönzése: Hozzon létre bizalmas jelentési rendszereket, hogy a diákok a megtorlástól való félelem nélkül jelenthessék a zaklatással vagy zaklatással kapcsolatos eseteket.
- Egyenrangú támogatási programok kidolgozása: Ösztönözze a kortárssegítő csoportokat, ahol a diákok nyíltan beszélhetnek tapasztalataikról, bátoríthatják egymást, és közösséget teremthetnek az LMBTIQA+ emberek között.
- A szóbeli bántalmazást és a zaklatást a szituációban vagy a lehető leghamarabb kezelje.

1.2.6 A TANÁROK ÉS AZ ISKOLAI SZEMÉLYZET KÉPZÉSE

Ahhoz, hogy a tanárok képesek legyenek (újra)képviseelni az LMBTIQA+-t az osztályteremben, befogadó környezetet teremteni és a lehető legjobban támogatni a queer diákokat, fontos, hogy a szükséges ismeretekkel és eszközökkel lássuk el őket.

1.2.7 LMBTIQA+ INTEGRÁCIÓ A FELNŐTTOKTATÁSBAN

A felnőttoktatásban az LMBTIQA+ integrációra vonatkozó stratégiák hasonlóak az iskolai stratégiákhoz. A szervezeteknek először is olyan egyértelmű megkülönböztetésellenes politikákat kell kidolgozniuk és végrehajtaniuk, amelyek kifejezetten foglalkoznak a szexuális irányultsággal, a nemi identitással, a nemi önkifejezéssel és más interszekcionális szempontokkal.

Egy másik fontos lépés a tanárok és a személyzet számára a sokszínűséggel és befogadással kapcsolatos átfogó képzési programok végrehajtása. Ezeknek a programoknak ki kell terjedniük az LMBTIQA+ tudatosságra, a kulturális kompetenciára és stratégiákra, valamint a tudattalan előítéletekre is. A cél az, hogy a tanárokat felvértezzék a támogató és tiszteletteljes tanulási környezet megteremtéséhez szükséges ismeretekkel és készségekkel. Fontos továbbá, hogy az LMBTIQA+ perspektívák beépüljenek a tantervbe az oktatási anyagok és források tantárgyak közötti diverzifikálásával, valamint az LMBTIQA+ történelem, irodalom és hozzájárulások beépítésével. Ez a megközelítés biztosítja, hogy a diákok különböző perspektívákkal találkozzanak, és úgy érezzék, hogy képviselve vannak az oktatási útjuk során.

A szervezeten belüli biztonságos terek létrehozása egy másik stratégia a queer diákok támogatására. LMBTIQA+ támogató csoportok, klubok vagy hálózatok létrehozásának ösztönzése. Emellett biztosítson nemsemleges létesítményeket, hogy a fizikai terek mindenki számára befogadóak és méltányosak legyenek.

Az LMBTIQA+ kérdésekkel, eseményekkel és erőforrásokkal kapcsolatos információk rendszeres megosztása különböző csatornákon, például hírleveleken, hirdetőtáblákon vagy külön erre a célra fenntartott weboldalakon keresztül. Ez a következetes kommunikáció elősegíti a nyitottság és az elfogadás légkörét.

Felmérések vagy fókuszcsoportok segítségével szerezzenek visszajelzést az LMBTIQA+ résztvevőktől és a munkatársaktól. Használja fel ezeket a visszajelzéseket a befogadási kezdeményezések folyamatos finomítására és kiigazítására, valamint annak biztosítására, hogy a szervezet képes legyen megfelelni az LMBTIQA+ közösség változó igényeinek az oktatási környezetben.

Ha ismét megtesszük azt a lépést, hogy összekapcsoljuk a három célzott munkaterületet, világossá válik, hogy a felnőttképzésnek ez a sajátos aspektusa, nevezetesen a pszichológusok és pszichiáterek képzése az LMBTIQA+ kérdéskörben, ami fontos tevékenység lenne, nem valósul meg. Bár a statisztikákból egyértelmű, hogy az LMBTIQA+ kliensek felülreprezentáltak a pszichológiai és pszichiátriai ellátásban, a rendelkezésre álló adatok arra utalnak, hogy a pszichológusok és pszichiáterek képzésében alig foglalkoznak az LMBTIQA+ kliensek ellátásával, és egyes országokban a téma vagy teljesen hiányzik a képzésből, vagy helytelen és elavult információkkal együtt kerül bemutatásra. Ez a helyzet Magyarországon is, ahogy azt a Háttér Társaság és a Magyar Pszichológiai Társaság eredményei is mutatják: A résztvevők mindössze 17,3%-a tartotta elegendőnek a képzés során az LMBTIQA+ témában kapott információkat, és a pedagógiai pszichológia területén dolgozók voltak a legkevésbé elégedettek a témával kapcsolatos képzés mennyiségével és minőségével. A válaszadók leginkább a nemi identitások és szexuális irányultságok fejlődépszichológiájáról, az LMBTIQA+ emberek mentális egészségéről, az LMBTIQA+ párokról, a családokról és a gyermeknevelésről, a transzneműek és más nemi kisebbségek speciális igényeiről, valamint az LMBTIQA+ fiatalok helyzetéről az oktatási intézményekben szeretnének többet megtudni.

Az LMBTIQA+ témák alulreprezentáltsága a képzésben azonban nemcsak azt a veszélyt rejti magában, hogy a szakemberek kevés speciális ismerettel és szakmai készséggel rendelkeznek ahhoz, hogy segítsenek LMBTIQA+ ügyfeleiknek. Sőt, a hamis vagy félrevezető információk beépítése a képzésbe a queer kliensek diszkriminációjához és olyan káros módszerek alkalmazásához vezethet, amelyek nem felelnek meg a tudományos konszenzus által meghatározott etikai elveknek. Mivel a homoszexualitás 1973-ig és 1990-ig betegségként szerepelt a Mentális zavarok diagnosztikai és statisztikai kézikönyvében (DSM) és a betegségek nemzetközi osztályozásában (ICD), a „transzszexualizmus” pedig csak 2013-ban került ki a DSM-ből és 2018-ban az ICD-ből, az elavult és tudományosan elavult elméletek oktatása a szexuális és nemi kisebbségek patologizálásához vezethet. Ennek legszélsőségesebb formája az úgynevezett reparatív terápiás megközelítés, amelynek célja a szexuális és nemi kisebbségek nemi identitásának vagy szexuális irányultságának megváltoztatása. Bár az Amerikai Pszichiátriai Társaság 1998 óta ellenzi ezt a gyakorlatot, a reparatív terápiát még mindig alkalmazzák nemzetközileg. Becslések szerint az Európai Unióban az LMBTIQA+ közösség 5%-ának javasoltak ilyen „terápiát”, és 2%-uk vett részt reparatív terápiában. Bár a reparatív terápia negatív hatásait ma már következetesen és széles körben dokumentálták (pl. fizikai fájdalom, önértékelési problémák, szorongás,

depresszió, társadalmi elszigeteltség, szegény- és bűntudat, szexuális diszfunkció, öngyilkossági gondolatok és kísérletek), a gyakorlatot uniós szinten még nem tiltották be.

A pszichológusok tehát a képzések szervezése és lebonyolítása terén legalább két szerepet töltenek be az LMBTIQA+ közösséggel és mentális egészségükkel kapcsolatos kérdésekben. Egyrészt fontos, hogy maximalizáljuk a szakemberek lehetőségeit, hogy részt vegyenek az e témákkal kapcsolatos képzéseken, amelyek szervezésében és lebonyolításában a queer civil szervezetek kompetens szereplők lehetnek (megfelelő szakemberek, például pszichológusok vagy pszichiáterek bevonásával). Másrészt a különböző intézményekben és ágazatokban dolgozó pszichológusok és pszichiáterek maguk is szervezhetnek képzéseket az LMBTIQA+ emberek befogadásának támogatása érdekében (pl. iskolapszichológusok a diákok és tanárok számára, kórházakban dolgozó egészségügyi pszichológusok az egészségügyi szakemberek számára stb.) E két szerepnek - a képzésben való részvételnek és mások képzésének - megfelelően az alábbiakban a pszichológusok és pszichiáterek számára és által szervezett képzésekben alkalmazható megközelítéseket mutatjuk be, a konkrét képzési eszközöket és gyakorlatokat pedig a következő fejezetben ismertetjük.

1.3 KIKNEK SZÓLNAK EZEK A SPOTLIGHT GYAKORLATOK?

Ezek a gyakorlatok minden olyan pedagógusnak szólnak, aki a queer kérdésekre szeretné felhívni a figyelmet a rendszeres tanórákon (pl. középiskolai történelemórákon, etikaórákon stb.).

A gyakorlatok célja, hogy segítsék a tanárokat az LMBTIQA+ diákokkal való megfelelő bánásmódban, valamint hogy egy megfelelő feladat segítségével tájékoztassák és érzékenyítsék saját diákjaikat az LMBTIQA+ emberek előtt álló kihívásokról

1.3.1 ÁTTEKINTÉS: "REFLEKTORFÉNY GYAKORLATOK"**A következő GYAKORLATOK különösen alkalmasak oktatási célokra****Áttekintés: "Reflektorfény gyakorlatok"**

6.3: GYAKORLAT: JOGI KÖRNYEZET AZ EURÓPAI UNIÓBAN	40
6.4: GYAKORLAT: LMBTQI+ JOGOK MAGYARORSZÁGON ÉS NEMZETKÖZI SZINTEN: KVÍZ	49
6.5: GYAKORLAT: LMBTQI+ ALAPFOGALMAK	55
6.9: GYAKORLAT: PRIVILÉGIUMPROFIL	67
6.12: GYAKORLAT: BIZTONSÁGOS HELYEK	79
6.12.2: GYAKORLAT: LÉPJ EGYET ELŐRE, HA...	82
6.12.5: GYAKORLAT: VÉLEMÉNYVONAL AZ INKLUZÍV KOMMUNIKÁCIÓRÓL	87
6.12.6: KÉPZÉSI ANYAG A 13.GYAKORLATHOZ: A VÉLEMÉNYALKOTÁS ALAPJÁT KÉPÜŐ M EGNYLVÁNULÁSOK ÉS LEHESÉGES SZEMPONTOK S	89
8.2: GYAKORLAT: A DIÁKOK ELŐBÚJÁSSAL KAPCSOLATOS DÖNTÉSEINEK MEGÉRTÉSE	117
8.2.1: KÉPZÉSI ANYAG A 6.2. GYAKORLATHOZ: A DIÁKOK ELŐBÚJÁSSAL KAPCSOLATOS DÖNTÉSEINEK MEGÉRTÉSE: SZITUÁCIÓS GYAKORLAT	119